

Stárnutí a prostor

2. město

Diskuse - domov

- Budoucnost stárnoucí populace v oblasti bydlení?
- Ohrožení chudobou a sociálním vyloučením?
- Nové formy bydlení seniorů?
- Nové technologie?

Senioři a „vnější“ prostředí

Urbánní prostředí a stárnutí

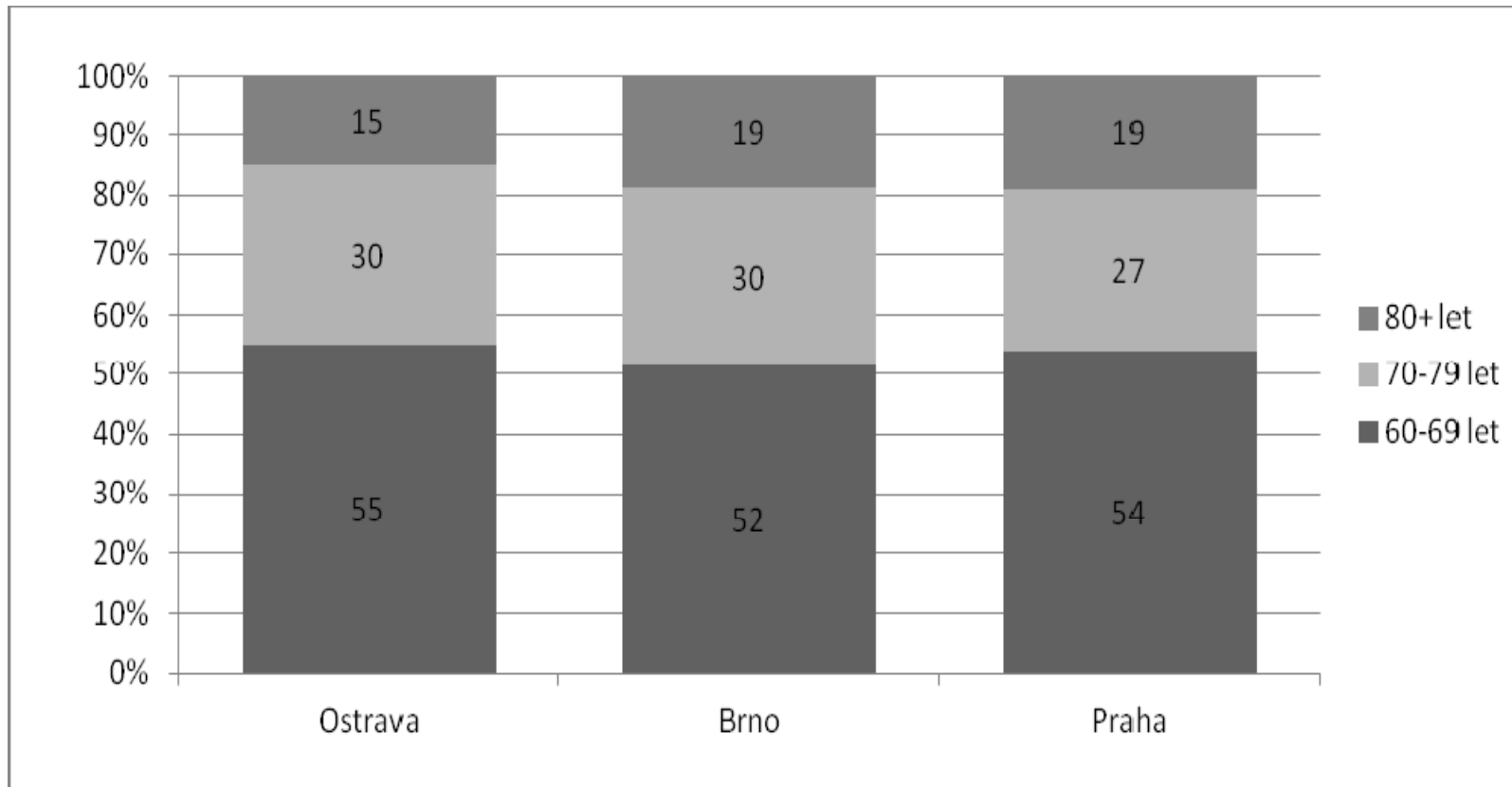
Podporující / enabling

- Možnost selektivních sociálních vazeb
- Hustota osídlení a pohybu v ulicích
- Pestřejší nabídka bydlení
- Vysoká hustota služeb
- Hromadná doprava usnadňující každodenní mobilitu

Omezující / restricting

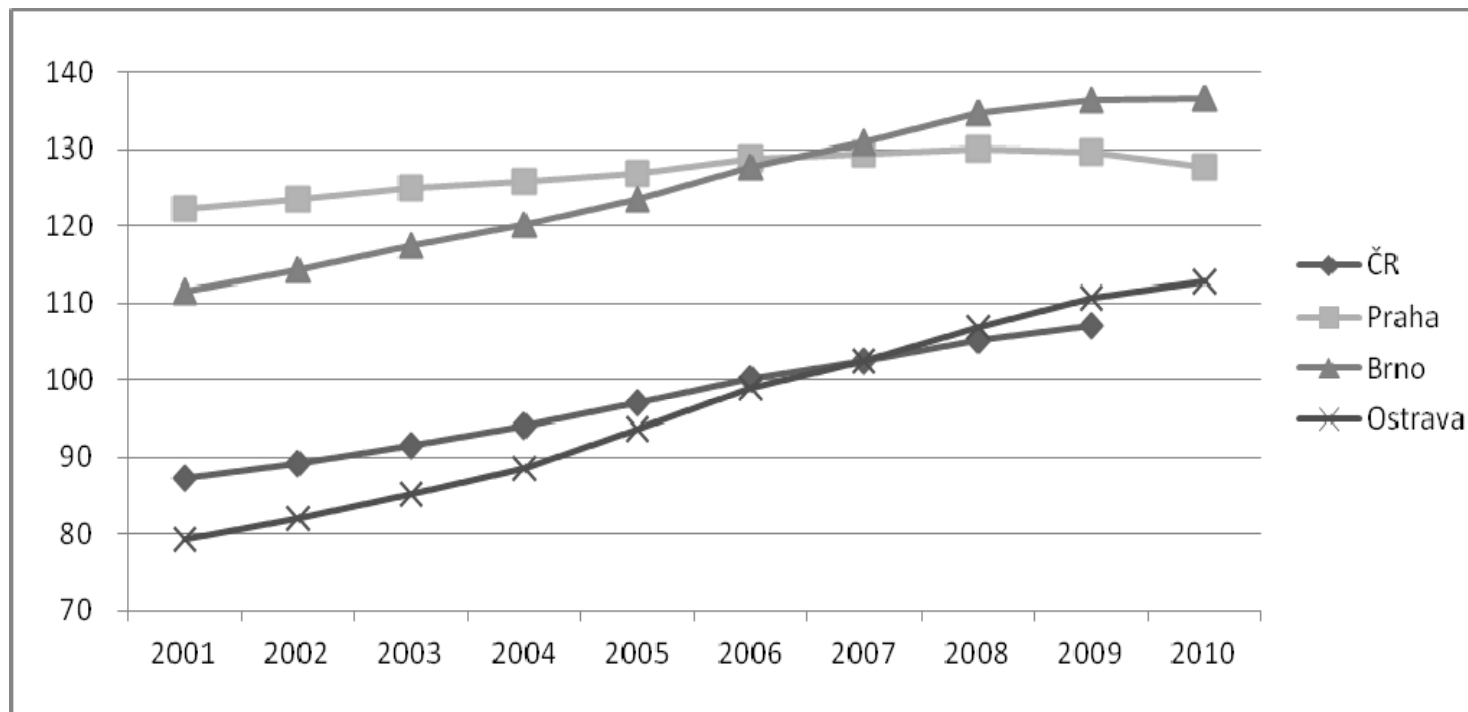
- Rizika izolace obyvatel, především z nízkopříjmových skupin
- Násilí a městský strach
- Degradace levného bydlení
- Struktura zdravotní péče a sociálních služeb
- Znečištění (prach, hluk)
- Tempo, rychlost
- Dominance osobní dopravy

Stárnutí městských populací

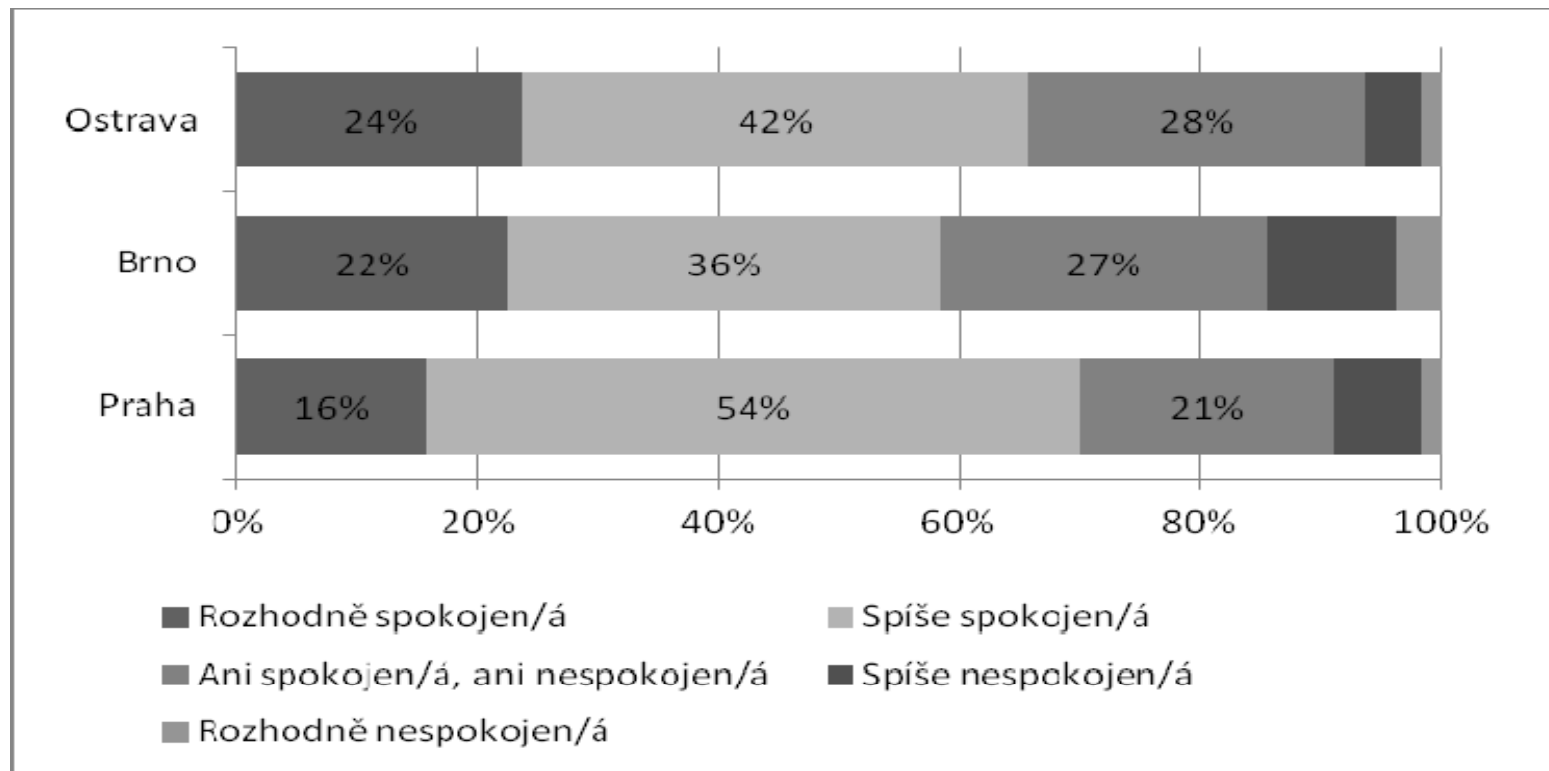
Stárnutí městských populací ČR

Index stáří v Praze, Brně a Ostravě v letech 2001-2010

Zdroj: ČSÚ, 2011. Autorka: Marcela Petrová Kafková

Spokojenost s okolím bydliště

Vnitřní periferie a venkov

1. Nizky podíl obyvatel ve věku 0–24 let z celkového počtu obyvatel.
2. Vysoký podíl obyvatel ve věku 60 let a více z celkového počtu obyvatel.
3. Vysoký počet vdov na 100 žen ve věku 60 let a více.
4. Vysoký podíl obyvatel ve věku 15 let a více se vzděláním neukončeným maturitou z celkového počtu obyvatel ve věku 15 let a více.
5. Nizký počet obyvatel se vzděláním vysokoškolským na 100 obyvatel ve věku 25 let a více.
6. Nizký počet pracovních míst na 100 obyvatel ekonomicky aktivních zaměstnaných bydlících v obci.
7. Vysoký podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivních osob bydlících v obci.
8. Vysoký podíl pracovních míst v odvětvích zemědělství, lesnictví a rybolovu z celkového počtu pracovních míst.

...

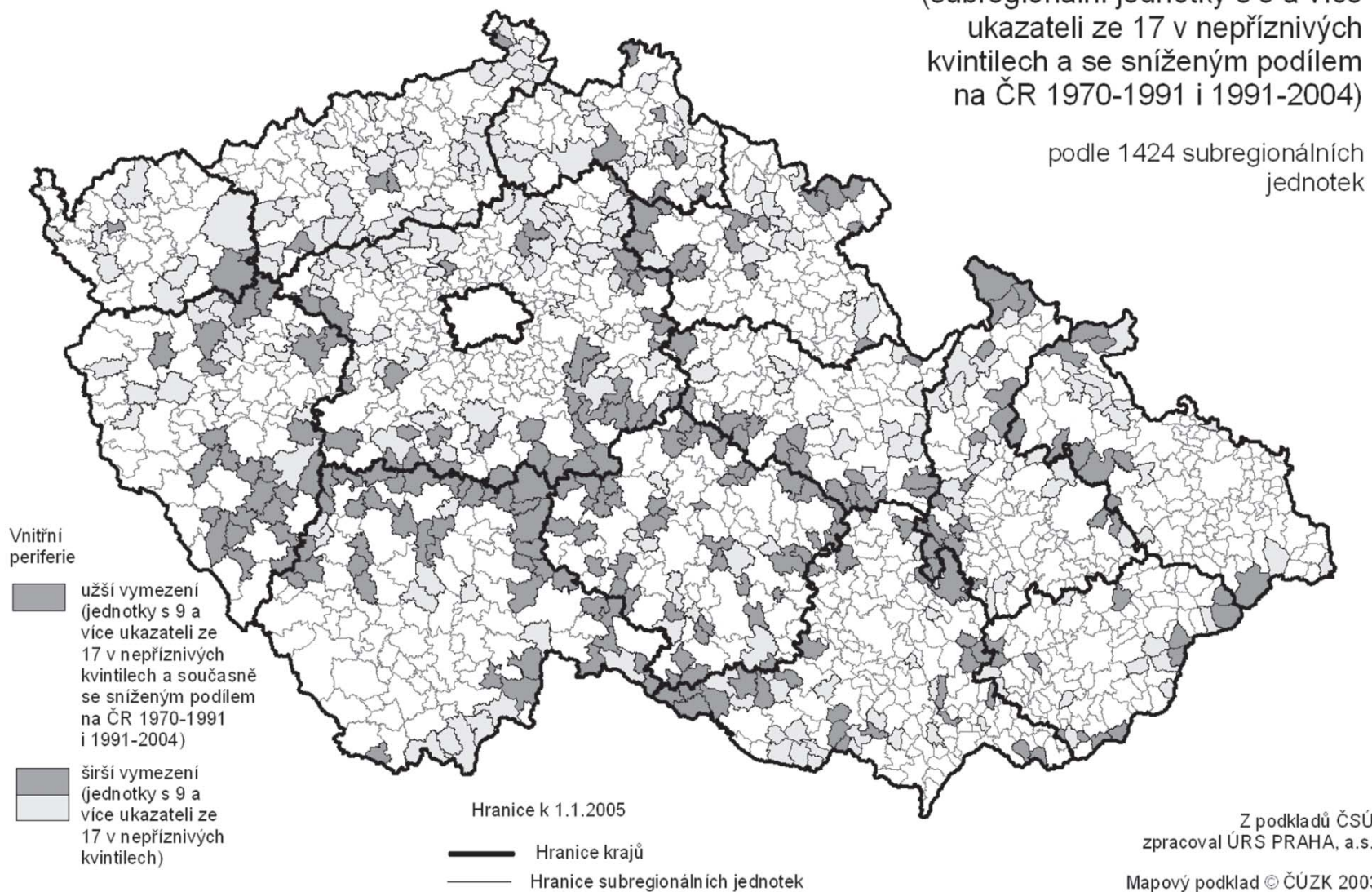
(Musil, Müller 2008)

Vnitřní periferie 2005

(subregionální jednotky s 9 a více ukazateli ze 17 v nepříznivých kvintilech a se sníženým podílem na ČR 1970-1991 i 1991-2004)

podle 1424 subregionálních jednotek

Proměny městského prostředí

- Gentrifikace
- Suburbanizace
- Ghettoizace

(Savage, Warde a Ward 2003)

- Formy vymístění
  - Přímé
  - Nepřímé

Place attachment

Základní faktory dle Smith 2009:

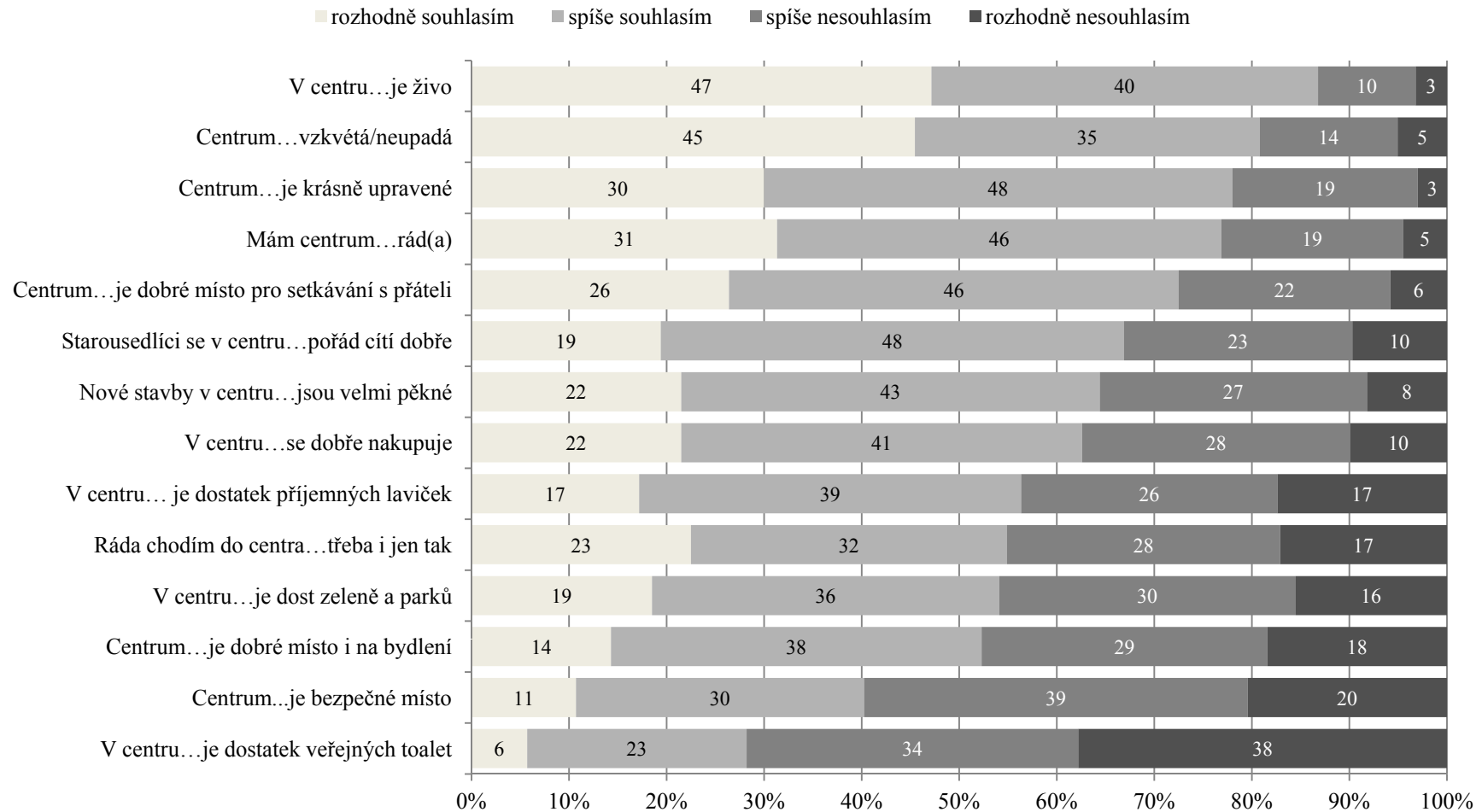
- Délka residence
- Sociální kontakty, podpora a integrace
- Vnímání oblasti a její srovnávání s jinými místy
- Dostupnost služeb
- Spokojenost se susedstvím
- Funkční vzdálenost (umožňující kontakt)
- Vnímaná kontrola nad prostředím
- Vnímaná možnost volby místa bydlení
- Participace v místní komunitě
- Veřejné prostory
- Životní běh/cyklus
- Kulturní vlivy

Formy přináležení

- Mýtické / uropické vztahování s k místu
- Sousedské vztahy
- Elective belonging
  - Druhé domovy
  - Vícenásobné domovy

Hodnocení centra města

Rizika urbánního prostředí

- Riziko pádu
- Nedostatečně upravené povrchy
- Nedostatek laviček
- Nedostatek veřejných WC
- (Bez)bariérovost městského prostředí
- Příliš rychlé tempo změn (prostředí i služeb)

- *„Prostě tam, kde – samozřejmě některá místa jsou stabilizovaná jako historické jádro a tak dál, ale například tam někteří lidi už si vůbec nepamatují, že se střílel Úvoz, jo. Že tam to nebylo vůbec prostupný ještě v těch 50. letech. A prostě že to město se pořád mění, akorát ta rychlost je taková, že ju pouhým okem nepostřehnem. Ale když se to dá do zrychlení, tak je to tak jak když se člověk dívá na kytku, která proráží, já nevím, hlínu a pak se – nebo břečťan jak se cílevědomě někam plazí za sluncem.“*

- *„Tam jste dostala všechno na Tyláku dřív, a teďko tam nic není, teďko tam nejsou žádný obchody celkem. ... jen trafika a masna.“* Dříve zde bylo hračkářství, košíkářství či elektro.

„Já už se necítím nikde dobře“

„ta Stodolní ulice ta nám tu pije všem krev. ... Pije se tady, fetuje, potom kravál nemůžete v létě mít, v zimě to není slyšet, protože máme, nám dávali nové okna, takže máme dobré těsnění, dobré okna. No, ale v létě, jak musíte mít okno otevřené, když je horko, tak tu se nedá spát“. Pozastavuje se také nad rekonstrukcí ostravského Masarykova náměstí, které se jí nelíbí: „Kdysi to bylo hezčí. Tam byla fontána ... Jenomže teď, tam tryskají [ze země], jestli jste tam někdy šla v létě ... tam se i koupou.“

Narativy změny

Praha – „cizinci“, proměna funkcí, strach z vymístění

- *„celá Americká je vystěhovaná, jsou z toho udělaný kanceláře“*

Ostrava – vyprázdněnost centra, vylidňování, „komunitní“
minulost vázaná na velké podniky

- *„tmavý okna, nikde se nesvítí večer“*

Brno – studentifikace

- *„studenti to spíše zaplatí“, „Na té Jaselské tady taky, tady se – tady přibylo restaurace, nebo vůbec v okolí tady, když jsem to počítal nedávno, tak protože jsem říkal, že tady bydlíme 35 let, tak tady bylo v tom [...] tady bylo asi 8 hospod, já nevím, dvě lékárny a dvě knihy, no tak dneska je tady nějakých 55 hospod.“*

- *„Nebo teď jsem teda se vypjala, byla jsem sice ještě s berlema, ale krásně jsem tam došla, od krematoria k nám na hřbitov kolem Věch svatých, a na té zastávce Krematorní, tam tvrdošijně není teda opravdu lavička. Tam všichni ti pozůstalí a je jich mraky právě docela starejch, tak tam si sednou na nějaký ten betonový kvádr, který tam tvoří zábranu, aby ten svah nejel.“ „Nebo teď jsem teda se vypjala, byla jsem sice ještě s berlema, ale krásně jsem tam došla, od krematoria k nám na hřbitov kolem Věch svatých, a na té zastávce Krematorní, tam tvrdošijně není teda opravdu lavička. Tam všichni ti pozůstalí a je jich mraky právě docela starejch, tak tam si sednou na nějaký ten betonový kvádr, který tam tvoří zábranu, aby ten svah nejel.“*

- Berta: „No, měli jsme zahrádku, na Červeném kopci, ale vzhledem k tomu, že tákhle jdete do kopce a když jdete zpátky z kopce, a nesete třeba nějakou tu úrodu, tak to už já s mýma končetinama nemůžu zvládat. (...) Takže já už tam nechodím, já už nemůžu, já bych to nezvládla. A jinak tam v té zahradě tam jsem byla ráda, to bylo moje, mně nedělá potíže ostříhat, ořezat stromy, to já všechno umím, to jsem se naučila od dědečka.“
- Tazatelka: „Krásný.“
- Berta: „To vše, to všechno ovládám. Takové ty zahradnické práce a to všechno, tak to bylo prostě moje, no, teď už nemůžu, takže pánbůh zaplať, že mám balkon. Takže na tom balkoně se vyžívám takhle, že lidi z baráků ze sousedních toho dvora vždycky se chodí a ,jakože tam nemáte letos ty červené kytičky?‘“

Význam městské zeleně

Zeleň jako strážce času

„Však tu je hezky, dívejte, jak listí začne růst, to vám je tak krásné jak to zazelená. Kaštany tu mám tři, kvetou.“

Pocit bezmoci

„Tam stály tři krásné stromy, že? A nevím, kdo z toho má jaký kšeft, oni je sundali, to parkoviště se nezvětšilo ani o jedno auto, nastavěli tam betonové bloky. Ať mi někdo vysvětlí, komu ty stromy vadily. (...) Můžu vám říct, že když jste v té betonové džungli a je třicet stupňů, tak je to fyziologicky velmi nepříjemné. Když tady máme dvůr, kde je pár stromů, je neuvěřitelné, co dělá těch pár stromů s tím kyslíkem, s tou teplotou, s takovým tím pocitem, víte?“

Sociální distance v městském prostoru

Symbolické a sociální hranice, kategorizace

- Bohatí cizinci (majitelé)
- Pracující cizinci (majitelé obchodů)
- Bezdomovci
- „Cikáni“, nepřizpůsobiví
- Studenti
- Politici

Ambivalence dopadů změn

1) Rekonstrukce a revitalizační změny – neracionalita, neužitečnost

- náměstí Svobody, kde byla položena nová dlažba „*jak to dneska vypadá, je to hrozný*“
- hodnocení není ani tak estetické, jako praktické či funkční: hlavním problémem je udržení čistoty „*jako zásadní problém toho prostředí*“, kdy „*člověk se ne jenom (důraz) stydí, a dneska bych řekl, že se dokonce štítí*“.

2) Opravy domů jsou sice pozitivní změnou, ovšem v závislosti na cíli těchto oprav

- „*Protože na ulici se spravilo jako několik tady domů poblíž jako naproti a tady vedle, a to se použilo k bydlení, ale zase třeba na druhou stranu [...] nám se stala ta věc, že do vnitrobloku nám vestavěli podzemní garáže dvoupatrové, jo, až k hranici našeho pozemku, a postavili na tom jako čtyřpatrový vnitřní dům [...] někteří nájemníci tam zůstali, ale částečně jako je používán jako penzion, protože uprostřed jsou dvě spodní patra pro nějakou chirurgii plastickou.*“

3) Nové majetkoprávní vztahy - nejistota

- zvyšování ekonomického statusu lukrativní lokality - strach z vymístění: „*Ukazuje se, že jaksí by bylo asi, podle našeho názoru, vhodné i z toho našeho domu udělat nějaký penzion, protože je to propojené právě, už jsou tam udělané schody ze zahrady a je to propojené právě s tou chirurgií [...] takže si myslím, že tam je takovýhle zájem, aby nás dostali pryč [...] potom až bude nájemné uvolněné, tak nám nasadí takový nájem, že ho nebudeme schopní, už ani teď to zvýšení nájemného nejsme jako důchodci schopní zvládnout.*“

Prostorová / environmentální spravedlnost

Spatial justice – (ne)rovná distribuce
environmentálních rizik a zátěže či
environmentálních zdrojů

Příklad – nerovná distribuce smrti

- Vlny veder (USA, Francie) – 2/3 obětí byly v seniorském věku
  - Institucionální izolace
  - Nedostatek sociálních vazeb
  - Chudoba
  - Etnicita

Prostorový ageismus

Prostorovost vztahů založených na věku

(Laws 1993)

- Urbanizace
- Industrializace
- Segregace / věková homogenita

Ageismus v urbánních studiích:

- Přehlížení tématu stárnutí
- Negativní konotace populačního stárnutí

Age-friendly city

- WHO (Plouffe a Kalache 2010)
- Design for diversity
- Přátelskost každému věku
- Disablement ⇔ Enablement
  - Fyzická dostupnost
  - Blízkost / blízký vztah
  - Bezpečnost
  - Finanční dostupnost
  - Inkluzivnost